

Dieu fit la mer, nous les côtes

'God maakte de zee, wij de kusten'. Een mooiere uitspraak die betrekking heeft op de Zeeuwse kust is toch nauwelijks denkbaar? Deze tekst is afgedrukt op het titelblad van het werk *En Zélande* van de Franse kunstenaar Alexandre-Louis-Marie Charpentier. Hij maakte in het jaar 1894 een serie van zes 'Zeeuwse' lithografieën.

Jaco Simons

Charpentier

Het was tijdens mijn bezoek aan de tentoonstelling 'Prints in Paris 1900. Van elitair tot Populair' in het Van Gogh Museum in Amsterdam toen ik op het, voor mij althans, opvallende werk *En Zélande* van de in Nederland vrij onbekend gebleven Charpentier stuitte.

Alexandre-Louis-Marie Charpentier werd in 1856 geboren in Parijs. Hij was in de eerste plaats beeldhouwer, maar genoot vooral grote faam als medailleur ofwel penningmaker. Maar de Fransman was meer. Hij was ook meubelmaker en, zoals in het geval van *En Zélande*, lithograaf.

De kunstenaar koos in zijn scheppingen vooral kinderen en moeders met kinderen als thema. Zij verschijnen veelvuldig op medailles, plaquettes en in de vorm van beelden. Zo was *Jeune mère allaitant son enfant*, ook wel *Maternity* genoemd, uit circa 1882 één van zijn vroegste creaties. Het zou zelfs het bekendste werk uit Charpentiers oeuvre worden.

Portret van Alexandre Charpentier door Jan Toorop, tekening uit 1904

De Parijzenaar was de initiator van een kunstenaarsgroep die opkwam in het laatste decennium van de negentiende eeuw. Die werd, afhankelijk van de samenstelling, bekend onder de namen *Les Cinq*, *Les Six* en *L'Art dans Tout*. De leden van het collectief maakten zowel individueel als gezamenlijk kunstwerken.

Charpentier overleed in 1909 op slechts 52-jarige leeftijd in Neuilly-sur-Seine, een voorstad van Parijs. In de Franse hoofdstad werd er twintig jaar na zijn dood in het zeventiende arrondissement een straatnaam naar hem genoemd, de *Rue Alexandre-Charpentier*.

In Zeeland

Kennelijk bereisde Charpentier kort vóór 1894 onze

EN ZÉLANDE
DIEU FIT LA MER,
NOUS LES CÔTES"
SIX
LITHOGRAPHIES
GAUFRÉES:

WEMELDINGEN
VEERE
ZIERIKZEE
GOES
BROUWERSHAVEN
THOLEN

PAR
ALEXANDRE CHARPENTIER
ÉDITION DE L'ESTAMPE ORIGINALE

IMPRIMERIES LEHERCIER,
97, RUE DE SÈNE

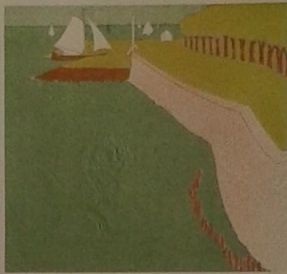
Alexandre Charpentier
97

Alexandre Charpentier
98

Alexandre Charpentier
99

provincie, want En Zélande werd in dat jaar in Parijs uitgegeven door Lemerrier, gevestigd aan de Rue de Seine. Het werk bevat naast het titelblad zes tafereel die werden vastgelegd in de Zeeuwse plaatsen Wemeldinge, Veere, Zierikzee, Goes, Brouwershaven en Tholen. Als vanzelfsprekend treffen we ook in deze serie een moeder met kind. Het zestal lithografieën staat afgebeeld op pagina 11 en 12.

Net als vele andere binnen- en buitenlandse kunstenaars bezocht Charpentier het Walcherse Domburg en ontmoette daar collega's. Eén ervan, de beroemde Nederlandse schilder en tekenaar Jan Toorop, maakte van zowel Alexandre als van zijn vrouw Eliza Beetz een portret. Eliza schilderde hij in 1903, tijdens hun ontmoeting in Domburg. Een jaar later tekende hij Alexandre. Dit portret maakte Toorop tijdens een bezoek aan Charpentiers atelier in Parijs. Het uit 1903 stammende schilderij maakt deel uit van de collectie van het Frans Halsmuseum in Haarlem; de uit 1904 stammende tekening wordt bewaard in het Rijksprentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam.

Litho's

Een lithografie is een door steendruk verkregen prent. Tijdens het procédé wordt gebruik gemaakt van een methode waarbij gedrukt wordt vanaf een vlak oppervlak, zoals een gladde stenen of metalen plaat, waarop de drukkende partij inkt aantrekkend en de niet-drukkende partij inktafstotend is. De uit het Grieks komende term lithografie bevat de woorden *lithos* en *graphein* en die betekenen steen en (be)schrijven/tekenen.

Met de rond 1900 zeer populaire, stempelachtige druktechniek - de Fransen spreken van *estampes* - konden snel en veel afdrukken worden gemaakt. Zeker voor het dupliceren van bijvoorbeeld affiches en bladmuziek was dat zeer praktisch. Litho's werden tevens gemaakt als kunstobject voor de verzamelende elite. En Zélande is daar een voorbeeld van.

Charpentier gebruikt overigens op het titelblad van zijn serie litho's de term *gaufrées*. Dat wil zeggen dat er in dit werk reliëf te ontdekken is. Wie goed kijkt, ziet in één van de litho's zelfs de contouren van een boerin in lokale klederdracht, die als het ware vanuit het papier naar voren komt. In deze reliëftechniek herkennen we Charpentier de beeldhouwer.

Talent

Soms stuit je tijdens een bezoek aan een expositie bij toeval op een link naar Zeeland. Onderzoek naar het gevonden onderwerp levert meestal verrassende feiten op, zoals blijkt bij Charpentier.

In dit geval kunnen we bovendien een kunstenaar in het middelpunt zetten die in Nederland geen grote bekendheid heeft gekregen. Het gaat nu eens niet over Monnet, Renoir, Gauguin of De Toulouse-Lautrec. Net als deze beroemdheden kreeg ook Charpentier een aangeboren talent mee, zoals zijn werk ontegenzeggelijk bewijst. Om in de sfeer van de ondertitel van de serie lithografieën te blijven, kunnen we afsluiten met: *Dieu fit A. Charpentier, il 'En Zélande'*.

Jaco Simons publiceert veelvuldig over regionaal-historische onderwerpen in bladen als Nehalennia, Arneklanken, Den Spiegel en De Wete. (zie online: www.lacoda.nl)

Bronnen:

J. Verbeek, 'Jan Toorops portret van Alexandre Charpentier', in *Bulletin van het Rijksmuseum*, jrg. 1967, vol. 15, aflevering 4, p. 143.

Internet

<https://msu.edu/course/ha/446/colorrevolution.pdf>
<http://www.nga.gov/exhibitions/2006/charpentier/charpentier.pdf>
<https://www.the-saleroom.com/en-gb/auction-catalogues/artauction/catalogue-id-artauc10000/lot-dce450f0-df8e-4b11-bd48-a53f00bab0ad>